

4.8.2020

LUONNOS KH310820**KUNTIEN HARKINNANVARAISEN VALTIONOSUUDEN KOROTUKSEN HAKEMINEN VUONNA 2020****KUNTA:** Nurmijärven kunta**YHTEYSHENKILÖ (NIMI, SÄHKÖPOSTI JA PUHELINNUMERO):**

Ville Rajahalme, talousjohtaja

ville.rajahalme@nurmijarvi.fi

0403172080

HAETTAVA SUMMA, €: 4 200 000 euroa**JOS ON SAATU HARKINNANVARAISTA KOROTUSTA VUONNA 2019, NIIN SEN KÄYTÖTARKOITUS OLI:** Ei ole myönnetty.**HAKEMUS:**

- 1. KUNNAN YKSILÖIDYT TALOUSVAIKEUDET, JOIHIN HAETAAN HARKINNANVARAISTA VALTIONOSUUDEN KOROTUSTA SEKÄ PERUSTELUT, JOTKA OSOITTAVAT EM. VAIKEUDET POIKKEUKSELLISIKSI TAI TILAPÄISIKSI. LISÄKSI YKSILÖITYNÄ TALOUSVAIKUTUSTEN AJANKOHTA JA EUROMÄÄRÄINEN VAIKUTUS KUNNAN TALOUTEEN. KORONAKRIISIN AIHEUTTAMAT KUSTANNUKSET JA TULONMENETYKSET ERITELTYINÄ KOHDASSA A:**

A: Koronan vaikutukset kunnan talouteen

Koronapandemian vaikutukset Nurmijärven kunnan talouteen ovat poikkeuksellisen merkittävät, sillä valtaosa kunnan tulorahoituksesta muodostuu verotuloista, joihin pandemia iskee voimakkaimmin. Myös valtaosa tartuntaesiintymistä on keskittynyt Uudellemaalle, joka osaltaan tulee kasvattamaan sosiaali- ja terveysmenoja alueella.

Kevään 2020 rajoitustoimien seurauksena elinkeinoelämän taloudellisen aktiviteetin pysähtyminen käynnisti lomautusaallon sekä heikensi merkittävästi yritysten verotettavien liikevoittojen muodostumista. Kuntaliiton (6/2020) veroennustekehikon perusteella Nurmijärven kunnan

verotulojen arvioidaan laskevan koronaa edeltävästä (12/2019) ennusteesta noin 12,5 milj. euroa. Kunnallisverotuottojen osuus laskusta on noin 11,9 milj. euroa ja loppuosa selittyy yhteisöverotuottojen (yhteisveron määräaikainen jako-osuuden korotus huomioituna) ja kiinteistöverotuottojen laskulla.

Valtionosuusjärjestelmän kautta toteutetut kompensatiot kattavat verotulojen menetyksistä noin 9,3 milj. euroa. Tästä 1,1 milj. euroa selittyy verotulojen maksun lykkäysmenettelyn kompensatiolla, jolla ei ole kunnan taloutta elvyttävää vaikutusta. Siten valtionosuusjärjestelmän kautta toteutetut tukitoimet kattavat todellisuudessa 8,2 milj. euroa verotulojen menetyksistä vuonna 2020.

Koronaan liittyvästä varautumisesta, testaamisesta ja hoitotoimenpiteistä aiheutuu merkittäviä kustannuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa. Nykytietojen perusteella koronan talousvaikutukset perustason hoidossa nousevat Nurmijärven kunnan osalta 1-2 milj. euroon kuluvana vuonna.

Erikoissairaanhoidon osalta taloudellisten vaikutusten suuruus ei ole vielä tiedossa, mutta alustavien arvioiden mukaan kulut sekä kuluvan vuoden että ensi vuoden osalta asettuvat 2,0-4,0 milj. euroon. Paine erikoissairaanhoidon kustannusten kasvuun on merkittävä, sillä elektiivisen hoidon toimenpiteitä on siirretty eteenpäin kapasiteetin varaamiseksi koronaa varten, joka osaltaan on heikentänyt HUS:n tuottoja kuluvana vuonna. Kuntayhtymän alijäämän kattamisvelvollisuudesta johtuen HUS:n negatiivinen tulos tulee kunnille maksettavaksi tulevina vuosina, mikäli tulosta ei tasapainoteta kuluvan vuoden aikana jäsenkuntalaskutuksen tasauksen kautta.

Elektiivisen hoidon siirtymästä muodostuva hoitovelka ja sen realisoituminen jo kuluvan vuoden aikana, mutta erityisesti ensi vuonna, tulevat kasvattamaan erikoissairaanhoidon menoja myös tulevaisuudessa.

Taloudellinen paine on poikkeuksellinen, sillä jo ennen koronaa kunnan sosiaali- ja terveystoimet ovat luontaisesta palvelutarpeiden kysynnän kasvusta nousseet nopeasti. Esimerkiksi aikavälillä 2017-2019 sote-menojen kasvu on ollut 17,1 milj. euroa.

Kunnan omassa palvelutuotannossa (perusopetus, lukiopetus, varhaiskasvatus, kirjasto ja kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut sekä tekniset palvelut) koronan nettomääräisten talousvaikutusten arvioidaan jäävän kohtuullisiksi. Muun muassa varhaiskasvatuksen asiakasmaksutuottojen merkittävää alenemaa kompensoi koulukuljetuksista, perusopetuspalveluiden aterihuollosta ja joukkoliikenteestä syntyvät säästöt.

Yhteensä koronan arvioidaan heikentävän kunnan taloutta nettomääräisesti noin 8 milj. euroa kuluvana vuonna. Siten kunnan alijäämäennuste nousee noin 6,2 milj. euroon, kun koronan ohella huomioidaan kunnan sosiaali- ja terveystoimien muu kasvu talousarviosta. Alijäämäennusteesta on eliminoitu käyttöomaisuuden alaskirjaukset.

Nurmijärven kunnan taloutta heikentävät vaikutukset tulevat jatkumaan usean vuoden ajan riippuen erityisesti siitä, miten yritysten liiketoiminnot ja työllisyysaste elpyvät kevään rajoitusten sekä syksyn mahdollisen toisen aallon jälkeen.

B: Yllättävien sisäilma-ongelmien vaikutukset käyttöomaisuuden alaskirjauksiin, väistötilakustannuksiin ja rakennusten purkukustannuksiin

Nurmijärven Klaukkalassa sijaitseva neljä-osastoinen Vaskomäen päiväkotit saneerattiin vuonna 2017. Saneerauksesta huolimatta kohteessa todettiin vuonna 2018 olevan vakavia sisäilma-ongelmia, jonka seurauksena kohde poistettiin käytöstä alkuvuodesta 2019 ja päiväkotitoiminta siirrettiin kunnan muihin yksiköihin. Toteutettujen jatkotutkimusten perusteella sisäilmaongelmat ovat siinä määrin laajoja, ettei kohteen uudelleen-saneeraus tule kysymykseen. Kunta joutuu alaskirjaamaan kohteen tilikaudelle 2020 tai 2021. Alaskirjauksen tulosvaikutus olisi toteutuessaan noin 1,5 milj. euroa. Kohteen arvioidut purkukustannukset ovat 0,15 milj. euroa.

Nurmijärven Rajamäellä sijaitsevan 460 oppilaan Seitsemän veljeksien koulun toiminta keskeytettiin vakavista sisäilmaongelmista johtuen 1.1.2020 alkaen. Kohteen sisäilmasaneerauksen selvitystyö on vielä kesken, mutta on todennäköistä, että saneeraaminen on kannattamatonta sisäilmaongelmien laajuudesta ja laadullisuudesta johtuen. Kohteen alaskirjaus tulisi ajoittamaan tilikaudelle 2020 tai 2021 ja sen tulosvaikutus olisi toteutuessaan noin 0,7 milj. euroa. Kohteen arvioidut purkukustannukset ovat 1 milj. euroa.

Nurmijärven Rajamäellä sijaitsevassa Rajakaaren kampuksessa todettiin merkittäviä sisäilma-ongelmia alkuvuodesta 2020. Sisäilmaongelmien perusteella kampuksen perusopetustoiminnot päätettiin siirtää väistötiloihin ja kunnan muihin yksiköihin elokuusta 2020 alkaen. Kohteen liikuntatiloja käytetään edelleen, mutta rajoitetusti Rajamäen alueen perusopetus- ja lukiopalveluiden järjestämisessä. Sisäilmaongelmien laajuudesta johtuen sisäilmasaneeraus on nykytietojen perusteella kannattamatonta, jolloin kohde asetetaan todennäköisesti purettavaksi. Kohde tullaan todennäköisesti alaskirjaamaan joko tilikautena 2020 tai 2021, ja sen tulosvaikutus olisi toteutuessaan 1,2 milj. euroa. Kohteen arvioidut purkukustannukset ovat 0,5 milj. euroa.

Sisäilmaongelmien on arvioitu aiheuttavan kuluvaan vuonna kuntatasolla noin 1,0 milj. euron väistötilakustannukset. Kustannusrasite väistötiloista jatkuu myös ensi vuodelle ja mahdollisesti sen jälkeen. Väistötiloja edellyttäviä sisäilmakohteita ovat Seitsemän veljeksien koulu ja Rajakaaren kampus. Lisäksi Nurmijärven Lepsämässä viime vuoden lopulla tapahtuneen Lepsämän koulun tuhopolton seurauksena, kunta joutui järjestämään koulun oppilaille väistötiloja Lepsämässä sijaitsevan Lintumetsän päiväkodin yhteyteen.

C: Väestön ikääntymisen, väestön kasvun ja heikon tulorahoituskehityksen vaikutukset kunnan taloudelliseen asemaan

Nurmijärven kunnan taloudellinen tilanne on kääntynyt viime vuosien aikana erittäin haasteelliseksi. Tilikausi 2019 päättyi historiallisen heikkoon tulokseen alijäämän painuessa 15,8 milj. euroon. Vuonna 2018 tilikauden alijäämä oli yli 12 miljoonaa euroa.

Käyttötalousmenojen ja verotulojen kasvun välinen epäsymmetria kuvaa kunnan viime vuosien talouden haasteita keskeisellä tavalla. Kun palvelutuotannon nettomenojen kasvu aikavälillä 2016-2019 on ollut 29 miljoonaa euroa, on verotulojen kasvu jämähtänyt 8,2 miljoonaa euroon. Neljän edellisen vuoden aikana verotulot ovat yhteensä kasvaneet lähes saman verran mitä verotulojen tavanomainen 1-2 vuoden yhteenlaskettu kasvukehitys on ollut ennen vuotta

2016. Verotulojen kasvun alavireisyys viime vuosina on erityisen huolestuttavaa, sillä taloussuhdanteen huippuvuodet ovat ajoittuneet samalle ajanjaksolle.

Kunnan käyttötalousmenojen voimakasta kasvua selittää pääasiassa sote-menojen nousu, johon Nurmijärvellä vaikuttaa erityisesti väestön ikääntyminen. Kasvu on ollut voimakasta sekä perustason että erityistason hoidossa. Sen lisäksi kunnan oman palvelutuotannon menoja ovat viime vuosina nostaneet muun muassa yleissitovat palkankorotukset, useiden toimitilojen sisäilmaongelmat ja niistä aiheutuvat väistötilaratkaisut, koulukuljetusten ja muiden ostopalveluiden yksikköhintojen nousu sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän kasvu perusopetuksessa.

Koronasta sekä sosiaali- ja terveystennojen ennakoitua suuremmasta kasvusta johtuen kunnan pitkän aikavälin talousennuste 2020-2029 (päiv. 6/2020) on kääntynyt merkittävästi alijäämäiseksi. Kunnallisveroprosentiksi käännettynä kunnan ennustettu vuosittainen alijäämä 2021 vuodesta lähtien vastaa noin 0,8-1,7 kunnallisveroprosenttiyksikön tuottoa. Tilikausilta 2018 ja 2019 kertyneitä alijäämiä on muodostunut yhteensä 27,8 milj. euroa.

Tuloslaskelman tasapaino-ongelmien lisäksi kunnan velkaantuminen on ollut nopeaa ja kroonista edellisen 10 vuoden aikana. Voidaan puhua rakenteellisista ongelmista vuotuisten tulojen ja menojen välillä. Kunnan toiminnan ja investointien rahavirta on ollut yhtäjaksoisesti negatiivinen jo yli 10 vuotta ja lainakanta on aikavälillä 2011-2019 yli 2,5 kertaistunut nousten 75,6 milj. eurosta 199,5 milj. euroon. Vuoden 2020 kesäkuussa lainakanta on ollut jo 215,0 milj. euroa.

Velkaantumiseen on vaikuttanut erityisesti mittavat investoinnit infrarakentamiseen ja talonrakennukseen. Edellisen kahden vuoden aikana tulo- ja investointien heikon kehityksen ja käyttötalousmenojen merkittävän nousun yhteisvaikutuksesta vuosikate on painunut erittäin matalaksi, joka osaltaan on kiihdyttänyt velkaantumista. Tasapainoisessa kuntataloudessa investointien tulo- ja investointien suhteellinen osuus asetetaan keskimäärin 80-120 prosentin tasolle. Nurmijärvellä investoinneista on kyetty tulo- ja investointien rahoittamaan vain 20-60 prosenttia.

Talouden tunnusluvut osoittavat kunnan taloudellisen aseman olevan heikko. Kriisikuntakriteereistä täyttyvät viime vuoden tilinpäätöstiedoilla mitattuna ”Kuntakonsernin vuosikate % poistoista” ja ”Kuntakonsernin laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8” tunnusluku. Kunnan vakavaraisuutta kuvaava omavaraisuusaste oli vuoden 2019 tilinpäätöksessä 32,2 prosenttia (konserni 28,2) ja suhteellinen velkaantuneisuus 98,6 prosenttia (konserni 91,6). Kunnan laskennallinen lainanhoitokate oli 0,1 (konserni 0,5).

Haasteena on, että kunnan taloudellinen liikkumavara on supistunut, kun samaan aikaan väestön kasvu sekä palvelutarpeiden laadulliset ja alueelliset muutokset edellyttävät kunnalta merkittäviä investointeja talonrakennukseen ja infrarakentamiseen. Ilman tasapainottavia toimenpiteitä kunnan velkaantuminen tulisi kiihtymään ja 300 milj. euron lainakantataso ylittyisi jo ennen kuluvan vuosikymmenen puoliväliä.

Investointipaineiden rinnalla väestön ikääntyminen, taloussuhdanteen heikentyminen ja sen vaikutukset tulo- ja investointien suhteeseen, korkotason mahdollinen nousu sekä yleisten menopaineiden kasvu ikääntymisestä sekä palveluvelvoitteiden lisääntymisestä johtuen tulevat kiristämään

kunnan käyttötaloutta merkittävästi pitkällä aikavälillä. Siten jo 2019 vuonna käynnistetty talouden sopeuttaminen on päätetty ulottaa laaja-alaisesti tulorahoituksen vahvistamisesta käyttötalouden saneeraukseen ja investointitalouden supistamiseen.

2. KUNNAN OMAT TOIMENPITEET POIKKEUKSELLISEN TAI TILAPÄISEN TALOUDELLISEN TILAN KORJAAMISEKSI (ESIM.: VEROPROSENTTI, TAKSAT, LAINOITUS TAI MENOSÄÄSTÖT):

A) JO TOTEUTETUT TOIMENPITEET:

Nurmijärven kestävä kasvu –ohjelman (NUUKA) voimaan astuminen 1.1.2020 lähtien

Nurmijärven kunnanvaltuusto vahvisti kokouksessaan 12.6.2019 Nurmijärven kestävä kasvu –ohjelman (NUUKA) aikavälille 2020-2026. Pitkän aikavälin talousohjelmassa kunnalle on asetettu sitova lainakantatavoite vuoden 2026 lopulle, joka raamittaa vuosittain käyttötalouden ja investointitalouden suunnittelua. Talousarviot tulee ohjelman voimassaoloaikana tasapainottaa siten, että velkaantuminen ensin hidastuu ja lopulta kääntyy laskuun.

Kuluvan vuoden talousarvio on valmisteltu NUUKA-ohjelman pohjalta. Käyttötaloutta on tasapainotettu noin 2 milj. euroa, investointitaso supistettiin yli 40 milj. eurosta 37 milj. euroon ja verotusta kiristettiin (käyttötalouden tasapainotuksia on eritelty liitteenä olevassa raami asiakirjassa). Kunnallisveroprosenttia nostettiin 0,25 prosenttiyksikköä, jolloin kunnallisveroprosentti vuonna 2020 on 19,75. Yleinen kiinteistöveroprosentti nostettiin 1,18 prosenttiin, vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 0,48 prosenttiin, muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 1,18 prosenttiin sekä rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 4,30 prosenttiin. Veronkorotusten yhteisvaikutus kunnan verotuloihin on arvioitu olevan noin 4,2 milj. euroa.

Lainakantatavoitteiden lisäksi NUUKA-ohjelmaan sisältyy useita toimintaa ohjaavia periaate-
linjauksia, joiden tavoitteena on muun muassa tehostaa kunnan palveluiden järjestämistä sekä omistamista.

Talousarvio ja –suunnitelma 2020-2022 saatettiin tasapainoiseksi NUUKA-ohjelman pohjalta ja vuoden ensimmäinen neljännes toteutui talousarvion mukaisesti. Koronasta sekä sosiaali- ja terveysmenojen ennakoitua suuremmasta kasvusta johtuen kuluvan vuoden tilinpäätösennuste on kääntynyt merkittävästi alijäämäiseksi, noin 6,2 milj. euroa. Myös kunnan pitkän aikavälin talousennusteen perusteella tulevat tilikaudet tulevat toteutumaan merkittävästi alijäämäisinä.

Poikkeuksellisen heikon taloustilanteen johdosta on NUUKA-ohjelman toimeenpanon tehostamiseksi kunnanhallitus päättänyt 17.8.2020 käynnistää erillisen NUUKA:n toimenpidesuunnitelman valmistelun, jonka on määrä astua voimaan 2021.

Liite 2: Nurmijärven kestävä kasvu –ohjelma NUUKA 2020-2026

Liite 3: Talousarviokehys 2020

Liite 4: Palveluiden järjestämissuunnitelma ja talousarviokehys 2021

Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tuottavuusohjelma

Nurmijärven kunnan sosiaali- ja terveystalouden tuotanto siirtyi Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymälle vuoden 2019 alusta. Kuntayhtymän omistajakuntien vaikean taloustilanteen takia kuntayhtymässä päätettiin käynnistää tasapainotustyö sosiaali- ja terveysmenojen kasvun hillitsemiseksi.

Sote-palvelujen vuoden 2019 toteutuma ylitti kaikissa jäsenkunnissa kuntien kuntayhtymälle varaamat määrärahat suurimman kasvun ollessa erikoissairaanhoidossa. Väestömäärän lisääntyminen ja väestön ikääntyminen aiheuttavat palvelutarpeen kasvua, joten tulevaa menokehitystä tulee kyetä hillitsemään. Toimintaympäristön muutos yhteisen kuntayhtymän aloitettua toimintansa tulee myös huomioida palveluja järjestettäessä ja tuotettaessa. Tuottavuusohjelman lisäksi menojen kasvun hillintää lähestytään palveluverkon tehostamisen kautta.

Kuntayhtymä hyväksyi vuoden 2019 keväällä talouden kehittämisohjelman, jonka jatkona on valmisteltu tuottavuusohjelma. Ohjelman tavoitteena on alentaa oman toiminnan kustannuksia vuosina 2020-2022 yhteensä noin 30 miljoonaa nykytilanteeseen verrattuna. Koska useat esitetyt kehittämistoimenpiteet edellyttävät lisäpanostusta esim. kevyempiin palveluihin, saavutettava nettosäästö tapahtuu viiveellä ja painottuu enemmän vuosille 2021 ja 2022.

Liite 5: Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tuottavuusohjelman 2020-2022 raportointi 6/2020

B) TULOSSA OLEVAT JA PÄÄTETYT TOIMENPITEET:

Nurmijärven kestävä kasvu –ohjelman toimenpidesuunnitelman asettaminen 1.1.2021 alkaen (päättöksenteko valtuustossa 12/2020) ja palveluverkkotyö (päättöksenteko valtuustossa 10/2020)

Kunnan pitkän aikavälin talousennuste (päiv. 6/2020) on heikentynyt kuluvan vuoden aikana merkittävästi edellisestä NUUKA-ohjelman valmistelun pohjana olleesta ennusteesta (päiv. 6/2019).

Edelliseen ennusteeseen nähden kunnan talouteen on muodostunut vuosikatteella mitattuna yli 100 milj. euron heikennys aikavälillä 2021-2026. Verotulojen kehityksen heikentyminen ja käyttötalousmenojen ennakoitua suurempi kasvu heijastuu alijäämäisten tilikausien lisäksi suoraan myös kunnan velkaantumiskehitykseen. Ilman merkittävää talouden tasapainotusta, NUUKA-ohjelmassa asetettu lainakantatavoite tulee ylittymään vuoden 2026 loppuun mennessä merkittävästi.

NUUKA-ohjelman toimeenpanemiseksi on kunnanhallitus päättänyt 17.8.2020 käynnistää erillisen toimenpidesuunnitelman valmistelun käyttö- ja investointitalouden sopeuttamiseksi. Toimenpidesuunnitelman lähtökohtana on, että lakisääteinen palvelutuotanto ja sen järjestämistä tukeva pitkän aikavälin investointikyky turvataan ilman kunnan kohtuutonta velkaantumista. Myös tilikaudet tulee saada kääntymään kirjanpidollisesti ylijäämäisiksi jo lähivuosien aikana.

Toimenpidesuunnitelmassa toimenpiteet kohdistuvat sekä rakenteellisiin uudistuksiin että suoriin määrärahalleikkauksiin. Rakenteellisten uudistusten suunnittelu kytkeytyy vahvasti osaksi kunnassa käynnissä olevaa palveluverkkotyötä. Rakenteellisilla uudistuksilla tavoitellaan muun muassa palvelutilojen sekä henkilöstöressurssien käytön tehostamista kuntatasolla.

Toimenpidesuunnitelmalla tavoitellaan noin 15 milj. euron pysyvää käyttötalouden säästöä. Sen lisäksi investointitasoa tulee pitkällä aikavälillä supistaa merkittävästi, noin 40-50 prosenttia.

Liite 6: Kunnan talouden tilannekuva 6/2020 ja NUUKA:n toimenpidesuunnitelman valmistelun käynnistäminen

Hakemuksen liitteet:

Liite 1: Koronan taloudellisten vaikutusten arviointi Nurmijärven kunnassa 2020

Liite 2: Nurmijärven kestävä kasvu –ohjelma NUUKA 2020-2026

Liite 3: Talousarviokehys 2020

Liite 4: Palveluiden järjestämissuunitelma ja talousarviokehys 2021

Liite 5: Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän tuottavuusohjelman 2020-2022 raportointi 6/2020

Liite 6: Kunnan talouden tilannekuva 6/2020 ja NUUKA:n toimenpidesuunnitelman valmistelun käynnistäminen

Aika ja paikka

31.8.2020 Nurmijärvellä

Allekirjoitus, nimenselvennys ja titteli

Ville Rajahalme

talousjohtaja